

Tranen voor Tommy

Hans Manders

Tranen voor Tommy

Memoires van een mooiweefijetser

"Op de top is het einddoel van alles, het einde van de weg: daar ligt de bestemming van onze reis."

Francesco Petrarca, Beklimming van de Mont Ventoux (ca. 1350
gepubliceerd in Epistolae familiares)

*"Toch haal ik, ook al is de hitte schroeiend,
de top van deze kaalgeslagen berg:
ijdelheid en het najagen van wind."*

Jan Kal, Fietsen op de Mont Ventoux (1974)

"Vanaf terrasjes kijken toeristen en inwoners toe. Niet-wielrenners. De leegheid van die levens schokt me."

Tim Krabbé, De renner (1978)

*"ik wil lid worden
van de Malloten
van de Mont
Ventoux"*

Miel Vanstreels, weblog Fietsvarianten

*"Maar bovenop vervallen de verschillen
Talent is ook een vorm van heel graag willen"*

Huub van der Lubbe, Geregeld leven

Voor Bart

Iedere overeenkomst van personages in deze memoires met personen uit de werkelijkheid berust op meer dan toeval.

© 2018 Hans Manders

Proloog

We zijn amper drie kilometer onderweg als ik op de bijrijdersstoel begin te kermen.

"Wat stel je je aan," zegt mijn geliefde.

Ik leun voorover en zet de gifgroene thermoskan recht.

"Thee," huil ik. "Gloeierend hete thee."

"Heb je het deksel niet goed dichtgedraaid?" vraagt mijn geliefde op een toon alsof ik haar tienjarige zoon ben.

"Au, au," antwoord ik. "Klotezooi. Waarom moet die klotetheepot hier ook staan?"

Hannie zet de auto stil in de berm en ik giet wat koud water uit de campingkoelkast over mijn rechtervoet. Het verlicht de pijn enigszins.

"Het valt mee," zeg ik. "Rijd maar weer door."

"Zit het deksel nu wel goed dicht?" vraagt mijn geliefde.

"Jahaa!"

Een paar dagen later, op de camping in Bédoin, laat ik mijn zoon de brandblaartjes op mijn voet zien.

"Kijk," zeg ik als ik mijn sandalen heb uitgedaan om mijn wielersokken aan te trekken. Ik besef meteen dat ik me wil indekken. Dat ik een excuus zoek voor als het dadelijk op de fiets wat minder zal gaan.

Hij wil precies weten wat er gebeurd is en wanneer en waar. Als hij de plek hoort, onderaan de afdaling van de weg van Moulin du Ruy naar Coo, gaat zijn gezicht helemaal open.

"Daar? Daar ben je pas ook al bijna doodgegaan."

Het bloed schiet naar mijn wangen.

"Verdomd ja. Dat was ik alweer vergeten."

Bart moet lachen. Ik weet dat hij dezelfde beelden op zijn netvlies heeft als ik.

Ik heb me tijdens dat trainingsritje in de Ardennen op nagenoeg dezelfde plek enorm verslikt in een slok water uit mijn bidon. Ik kon niet meer achter mijn adem komen en had inderdaad een korte

eeuwigheid het gevoel gehad dat ik ter plekke zou stikken. Eerst schoot mijn zoon in de lach, maar toen ik bleef piepen, begon hij heel paniekerig op mijn rug te kloppen. Uiteindelijk hielp dat.

*

Ik ben een echte mooiweefieter. In de wintermaanden hangt mijn racefiets in de garage, aan de haken die ik daarvoor in het plafond geschroefd heb. Regelmatig kijk ik ernaar en steeds leidt dat tot gevoelens van weemoed en spijt en een heftig verlangen naar de nieuwe lente. Toch heeft het dit jaar tot begin mei geduurd voordat ik mijn Zullo van de haken heb gehaald.

Nooit eerder heb ik mijn fietstochten bijgehouden. Dit jaar had ik ineens de behoefte al mijn tochten te noteren. Al na mijn eerste trainingsrit maakte ik in mijn iPad het bestand 'Fietsseizoen 2016' aan. Ik noteerde de dorpen waar ik doorheen gekomen was en het aantal kilometers dat ik volgens mijn kilometerteller gereden had. De eerste tocht, op vrijdag 6 mei, was 42 kilometer. Op zaterdag 7 mei reed ik een tocht van 68 kilometer naar Berg en Dal, waar de tweede etappe van de Giro d'Italia voorbijkwam. De dag erna, na het bijwonen van de start van de derde etappe en het toejuichen van roze truidrager Tom Dumoulin en de andere helden, fietste ik 52 kilometer.

Een mooiere start van mijn 'wielerseizoen' kon ik me niet voorstellen. Ook omdat ik voorafgaand aan de derde etappe bij de bus van de Lotto-Jumboploeg een kort babbeltje kon maken met Maarten Tjallingi, de 38-jarige veteraan, die tijdens de tweede etappe in Berg en Dal net naast de eerste bergtrui van de Giro had gegrepen. Hij vertelde dat hij voor de derde etappe opnieuw plannen had en ja hoor, later op de dag wist hij op de Posbank de blauwe trui te veroveren. Toen ik dat hoorde, beschouwde ik het bijna als een persoonlijk succes.

In mei kwam ik tot zeven ritten en een totaal van 386 kilometer. In juni, de maand waarin ik zevenenvijftig werd, klom ik negen keer op mijn racefiets en kwam ik tot 420 kilometer. In juli haalde ik mijn

oranjegele Zullo elf keer van de haken en was mijn maandtotaal 731 kilometer. De recordrit was op 10 juli, toen ik een tocht van 177 kilometer fietste, die begon in Moulin du Ruy en eindigde in Horst in Noord-Limburg. Ook in de eerste helft van augustus heb ik meerdere keren op mijn racefiets gezeten.

Ik heb dus behoorlijk wat kilometers in de benen als Hannie en ik op maandag 15 augustus afreizen naar de Provence. Erg veel klimkilometers zitten er evenwel nog niet bij.

Deel 1 (1977-2016)

1977

Ik denk dat het de geur is die opstijgt uit haar prachtige zwarte haardos. Daar althans zwermen de vliegen omheen. Hannie tracht te van zich af te slaan, maar iedere keer komen ze terug. Mijn twee broers hebben met haar te doen, maar ik moet er erg om lachen.

"Flikker op," schreeuwt ze en maakt een wild armgebaar in de lucht. "Ga hem daar pesten."

"Ze verstaan je niet," lach ik. "Het zijn Duitse vliegen."

"Ja, je bent erg leuk."

Ze loopt verder de parkeerplaats op, dichterbij de bosrand waar meer schaduw is, maar de vliegen achtervolgen haar. Ze schudt woest met haar hoofd en laat haar arm weer door de lucht schieten.

"Klotebeesten, weg! Laat me met rust. Ik ben aan het pauzeren ja!"

Ik blijf maar lachen.

"Je bent zo leuk zo," zeg ik. "Het is dat ik al verliefd op je ben, anders zou ik het hier ter plekke geworden zijn."

Met grote stappen loopt ze naar haar fiets. Ze trekt hem overeind uit de zonovergoten berm en stapt op.

"Ik fiets verder. Gaan jullie mee?"

Het is de laatste dag van een driedaagse fietstocht. Mijn ouders hebben voor twee weken een vakantieappartement gehuurd in de buurt van de Moezel. Vandaag zullen zij met de auto ons achterna komen, samen met mijn jongste broer en de vriendin van mijn oudste broer.

Met zijn vieren hebben we al twee etappes van ruim honderd kilometer achter de rug. Zowel in Zuid-Limburg als in het Duitssprekende deel van België hebben we bij kennissen van mijn ouders geslapen. De eerste dag was het redelijk mooi weer, maar in de loop van de tweede dag, tijdens de beklimming van de Baraque Michel, is het gaan regenen. Bij de Belgische kennissen hebben we na een warme douche naar de weerberichten geluisterd.

"Wettervorhersage für morgen: miserabel," hoorden we de weerman zeggen. Zelden heeft de werkelijkheid zo afgeweken van de

voorspelling. Vanaf het begin van de laatste etappe hebben we stralend weer gehad.

Kort na de voortijdig afgebroken pauze begint de weg weer omhoog te lopen. Net als bij voorgaande beklimmingen aarzel ik. Ga ik proberen mijn broers te volgen of zal ik bij mijn geliefde blijven?

"Ga maar," klinkt Hannies stem achter me.

"Nee schat. Ik blijf bij je. Als je mijn wiel probeert te volgen, kom je wat makkelijker boven."

"Ik rijd toch mijn eigen tempo. Dat moet jij ook doen."

Ik blijf om de paar meter omkijken. Bij de vijfde keer is er toch een gat tussen ons ontstaan. Ik houd wat in, maar als ik weer omkijk, is het gat groter geworden. Met een armgebaar geeft Hannie aan dat ik door moet fietsen.

Op de top van de heuvel wacht ik op haar, samen met mijn broers. De zon is heerlijk warm. Voor ons sterkt zich een mooie afdaling uit en we zien ook alweer de volgende heuvel, met een wit kerkje op het hoogste punt.

"Mooi hier hè?" zegt mijn oudste broer.

"Nou en of," zegt mijn jongere broer.

Ik kijk om en zie dat mijn geliefde bijna boven is. Zo'n honderd meter achter haar komt een beige Volkswagen de bocht om.

"Daar zijn ze," roep ik.

Ik heb gelijk. Mijn vader heeft ons ook herkend en drukt op de claxon. Ik zie dat mijn geliefde geërgerd haar hand opsteekt. Dat gebaar doet me nog meer beseffen dat ik ontzettend veel van haar houd.

Het is sowieso een dag waarop gevoelens meer tot me doordringen dan normaal. Fietsen in het buitenland, met twee broers en mijn geliefde, op een niet voorspelde zonnige vakantiedag in juli, de inspanning van het klimmen, het genot van het dalen, de sensatie van vrijheid, van bloed dat anders door de aderen stroomt, het idee dat het geluk met ons mee reist en het geheugen er een film van maakt.

1979

Het is warm in het lokaal. Ik heb het in ieder geval warm. Komt dat ook door het gedicht dat ik zojuist gelezen heb? Voor me op de bank ligt de syllabus die hoort bij het vak poëzieanalyse. Mijn ogen kunnen niet loskomen van de eerste strofe van een sonnet van Jan Kal.

*"Dichten is fietsen op de Mont Ventoux,
waar Tommy Simpson toen is overleden.
Onder zo tragische omstandigheden
werd hier de wereldkampioen doodmoe."*

Tommy Simpson, denk ik. Waar is hij al die tijd gebleven?

Ik zie de beelden weer die ruim elf jaar geleden zoveel indruk hebben gemaakt, maar die kennelijk toch door de tijd ondergedompeld zijn in mijn geheugen. Tommy Simpsons witte Peugeotfiets, het rugnummer 49 op zijn witte Peugeottrui. Hoe hij te midden van het maanlandschap over de weg zwalkte. Hoe hij uiteindelijk tegen de grond ging en de witte stenen hem een wel erg oncomfortabel bed boden. Hoe iemand via mond-op-mondbeademing wanhopig probeerde hem in de wereld van de levenden te houden. Ik kan de stem van de commentator erbij horen alsof het opnieuw quatorze juillet van het jaar 1967 is.

Pas als de traumahelikopter uit het zicht van de camera verdwenen is, realiseer ik me weer dat ik me in een lokaal op de vierde verdieping van het Erasmusgebouw bevind. Het is er opvallend stil, alsof met het verdwijnen van de helikopter ook alle leven uit deze ruimte verdwenen is. Ik kijk op en zie hoe de ogen van de docent op mij gericht zijn.

"Nou?" zegt hij.

Mijn wenkbrauwen schieten omhoog.

"Ik hoor niks. Heeft het gedicht zo'n indruk gemaakt dat het je spraakvermogen heeft aangetast?"

Ik kijk naar links en zie hoe studievriend Len zijn schouders ophaalt. Vervolgens kijk ik weer naar de docent.

"Heeft u het tegen mij?"

"Ja, tegen wie anders? Ik heb nog nooit van iemand gehoord dat ik scheel kijk."

"Een woordspeling," klinkt een meisjesstem achter me.

De ogen van de docent laten me los en als een lasso slingert hij zijn blik naar degene die gesproken heeft.

"Had ik jou wat gevraagd?"

"Nee, dat niet, maar ik dacht: toe, ik schiet hem te hulp."

Zonder om te kijken weet ik dat het Marieke is, het mooiste meisje van al mijn jaargenoten.

"Waar zit de wending in dit sonnet?" vraagt de docent even later.

Mijn ogen gaan opnieuw over de regels van het sonnet. Niet omdat ik het nog een keer wil lezen, maar om te voorkomen dat de docent oogcontact met mij kan maken. Eén keer door hem voor lul gezet zijn vind ik meer dan voldoende. Zelfs het vooruitzicht dat Marieke me opnieuw te hulp zou kunnen schieten is geen reden mijn ogen op te slaan.

"Na het octaaf denk ik," hoor ik Len zeggen. Erg zelfverzekerd klinkt het niet. Hij hoopt natuurlijk ook dat Marieke hem de helpende hand zal toesteken. De smiecht. We hebben het buiten de universiteit regelmatig over haar verleidelijke schoonheid gehad. Len heeft me bekend dat hij in zijn dromen meermalen zijn hoofd tussen haar prachtige borsten heeft gelegd.

"O ja? En waarom denk je dat?"

"Nou eh.. Ik eh.. Ik bedoel eh.. Het woordje als aan het begin van het sextet geeft volgens mij aan dat het eh .."

"Ja, ja. Je bent erg duidelijk. Iemand een ander voorstel?"

"Volgens mij ligt de volta bij toch aan het begin van het tweede terzet," klinkt het achter me. Marieke weer.

Ik durf nu mijn hoofd weer op te richten. Ik zie hoe de docent Marieke aankijkt en dat het zeker niet alleen haar antwoord is waarvan hij gecharmeerd is.

"Kun je dat nader toelichten?" zegt hij.

Die avond, in café De Fuik, bespreken we het werkcollege poëzieanalyse. Het is in onze ogen steeds meer een onderonsje tussen mooie Marieke en de docent geworden. We hebben erbij gezeten en we hebben ernaar gekeken. Hoe meer biertjes we drinken, hoe meer we ervan overtuigd zijn dat de docent opzichtig naar Marieke gelonkt heeft. De manier waarop hij haar aankeek toen hij de laatste regel had uitgelegd, was onverdraaglijk.

"De geilheid droop uit zijn ogen," vindt Len.

"Het was een verkrachtingsscène met woorden," toep ik over.

Als we ver na middernacht zigzaggend naar onze studentenkamers fietsen, komt het sonnet van Jan Kal weer bij me op.

"Alles is onuitsprekelijk vermoeiend," schreeuw ik. "De Berg en Dalseweg opfietsen wel heel erg."

Len moet erg lachen. Hij valt bijna van zijn fiets omdat zijn voet van de trapper af schiet.

"Toch halen we, ook al zijn we nog zo dronken, de top van deze Nijmeegse berg," roep ik. "Ijdelheid en het najagen van wind."

Een paar weken na dat college poëzieanalyse schrijf ik op mijn studentenkamer mijn eerste sonnet op een blaadje van mijn collegeblok. De dag erna scheur ik het eruit, verfrommel het en gooi het in de prullenbak onder mijn wastafel. Weer een dag later haal ik het blad er weer uit en strijk het recht. Het gedicht dat ik geschreven heb, kan niet tippen aan 'Fietsen op de Mont Ventoux', maar toch. Die kiem van een nieuwe hobby is gelegd. Achter mijn bureau neem ik me voor ooit een gedicht te schrijven dat aan het sonnet van Jan Kal kan tippen. Mijn eerste sonnet bewaar ik in de onderste la van mijn bureau.

1980

Met de wind in de rug zijn Hannie en ik vanuit onze studentenstad op weg naar Hannies ouderlijk huis. Het fraaie dorpje Linden hebben we net achter ons gelaten. Ik rijd voorop. We zeilen door de bochten en komen op een rechter stuk weg met aan de einder de kerktoren van Beers. Het leven lacht ons toe.

Dan zie ik, een meter of vijftig voor ons, op de oprit van een boerderij die drie grote honden staan. Meteen knijp ik in mijn remmen.

"Wat doe je?" roept Hannie. "Ik bots bijna tegen je aan."

"Die honden," zeg ik.

"Wat is er met die honden?"

"Die eh ... Ze zijn eh ... Ze zijn zo groot."

Mijn geliefde fietst gewoon door.

"Wacht nou!"

"Nee, natuurlijk niet. Je moet gewoon doen alsof je ze niet ziet.

Anders ruiken ze dat je bang bent."

"Ja maar ..."

Inmiddels is ze bij de boerderij. Ze kijkt niet opzij en de honden besteden geen enkele aandacht aan haar. Ik wil het liefst omdraaien en zo snel ik kan terug naar Linden en vandaar naar Nijmegen fietsen. Maar mijn geliefde fietst vrolijk verder in de richting van de Beerse kerk. Ik moet haar wel achterna gaan. Met trillende knieën stap ik op mijn fiets en kom weer in beweging.

"Niet kijken," zeg ik tegen mezelf. Maar ik kijk toch. De hond die het dichtst bij de weg staat, kijkt me aan. Meteen begint hij te blaffen en stuift mijn richting uit. Zo snel ik kan, trap ik de trappers rond. Omkijken doe ik niet meer, maar het is duidelijk dat het geblaf dat mij achtervolgt niet uit slechts uit één hondenbek komt. Ik leg een paar honderd meter af alsof ik een etappe in de Tour de France wil winnen. Dan hoor ik het gelach van mijn geliefde.

"Rustig maar. Ze zijn al lang omgedraaid."

1985-1989

Het eerste sonnet dat ik aan anderen dan Hannie durf te laten lezen staat aan de binnenkant van onze trouwkaart. Meerdere gasten op ons trouwfeest reageren erop. Enkele vriendinnen van Hannie noemen me een romanticus.

Een vrouwelijke collega van een van de scholen waar ik inmiddels werk als leraar Nederlands is minder enthousiast. Zowel het sonnet als het huwelijk vindt ze 'nogal ouderwetse uitingsvormen'. Haar opmerking raakt me meer dan ik wil toegeven, maar doet geen afbreuk aan mijn fascinatie voor de eeuwenoude dichtvorm.

Het sonnet van Jan Kal is altijd ergens in mijn achterhoofd aanwezig. Zonder dat ik het ooit van buiten geleerd heb, hoort het tot de kleine verzameling gedichten die ik uit het hoofd ken. De Ventoux, Tommy Simpson, de slotzin uit het bijbelboek Prediker en medestudente Marieke, ze hebben sinds het werkcollege poëzieanalyse een kamer in mijn hoofd betrokken en hebben kennelijk voor jaren vooruit de huur betaald.

'Fietsen op de Mont Ventoux' wordt een vast onderdeel van mijn repertoire. Steeds weer nieuwe leerlingen laat ik onder andere via dit gedicht kennismaken met poëzie. Ik lees het hun voor en samen met hen analyseert ik het.

"Wat bedoelt de dichter met de eerste regel? Wat voor vorm van beeldspraak gebruikt hij daar? Wat betekent dat voor de betekenis van de rest van dit gedicht?"

"Wie weet waar de Ventoux ligt? Wie is er ooit geweest? Heeft iemand van jullie hem toevallig ooit beklommen? Weet iemand van jullie waarom deze berg zo heet?"

"Wie weet wie Tommy Simpson was?"

Ik vertel over de Tour de France van 1967. Ik vertel dat ik destijds acht jaar was, maar dat de dramatische beelden van Tommy Simpsons laatste beklimming nog altijd in mijn geheugen gegrift staan. Ik vertel over Sun Silk Shampoo en iedere keer speelt het bijbehorende reclamefilmje zich voor mijn geestesoog af.

Ik vraag waar de wending in het sonnet ligt.

"Ligt de volta op de traditionele plek, na het octaaf? Of na het eerste terzet, bij het woordje 'Toch'? Of ligt die misschien pas bij de laatste regel?"

Tenslotte vraag ik naar de betekenis van de laatste regel.

"Wie van jullie weet wat hier de betekenis is van ijdelheid? Hebben jullie wellicht ooit gehoord van het bijbelboek Prediker?"

Steeds weer als ik het gedicht behandel, heb ik het gevoel dat Marieke meeluistert. Zij zit altijd klaar om de vragen te beantwoorden waarop mijn leerlingen niet onmiddellijk het antwoord weten.

Na de afronding van mijn studie heb ik haar nooit meer gezien. Ik weet niet of ze zelf ook ergens voor de klas staat, maar soms heb ik het gevoel dat ze op datzelfde moment in een ander klaslokaal met haar leerlingen ook het sonnet van Jan Kal aan het bespreken is. Ik zie bijna voor me hoe haar leerlingen aan haar prachtige lippen hangen.